

Waterberging op agrarische grond komt dichterbij

Waterberging creëren op laaggelegen gronden. Na het zeer natte najaar van 1998 was dit het gesprek van de dag bij waterschappen en overheid. De plannen lijken snel bewaarheid te worden, nu de Europese Kaderrichtlijn Water druk op de ketel zet. Veel veehouders zullen ermee te maken krijgen, zo is de verwachting. Adviseurs en boeren zullen alvast moeten nadenken over het inpassen van een stuk 'waterland' in de bedrijfsvoering.

ing. Geesje Rotgers

'BOEREN MET WATER'

Op het bedrijf van de familie Kerkmeijer in Wesepe werd bijna 4 van de 52 hectare grasland ingericht als maaiveldberging. Het is een monitoringsproef die veel inzicht moet geven in de gevolgen voor de bedrijfsvoering en de waterhuishouding. Het bedrijf heeft 84 melkkoeien en melkt een quotum van 546.000 kg vol.

Foto: Waterschap Groot Salland

De plannen van waterschappen om laaggelegen landbouwgronden te gebruiken voor wateropslag in natte periodes, kunnen tot nog toe niet op veel steun van de agrarische bevolking rekenen. "Toch moeten agrariërs er rekening mee houden dat dit binnen afzienbare tijd realiteit wordt", aldus Jan Barwegen, projectleider bij de Dienst Landelijk Gebied (DLG) in Zwolle. Volgens Idse Hoving, onderzoeker bij ASG, hoeft het hebben van een stuk 'nat land' niet per se ongunstig te zijn. "Want ook dit soort gronden kunnen worden ingepast in de bedrijfsvoering, zeker als er een vergoeding tegenover staat." Volgens de Europese Kaderrichtlijn Water moet elk gebied zijn eigen overtollige water opvangen en mag het niet meer zoals nu, direct worden afgevoerd naar lagere gebieden. Bij een overschot aan water wordt de kans op overstroming anders te groot. Barwegen verwacht dat veel grondeigenaren uiteindelijk te maken zullen krijgen met waterberging.

Plannen

Verscheidende waterschappen hebben inmiddels gebieden op het oog die zij, in tijden van wateroverlast, zouden willen gebruiken als waterberging. In de provincie Overijssel zijn er ideeën om enkele honderden hectares laaggelegen grond rondom Olst-Wesepe aan te wijzen als waterberging. En inmiddels is een stuk van 3,8 hectare grasland van een veehouder bij wijze van proef al als waterberging in gebruik. Hier doen ASG en Alterra in opdracht van DLG en het waterschap Groot Salland onderzoek naar de gevolgen van het water op de gewasopbrengst en naar de schade die de boer oploopt (project 'Boeren met water'). Hoving vindt dat adviseurs en veehouders meer aandacht mogen hebben voor de waterberging. Veel veehouders zullen er binnen afzienbare tijd mee te maken krijgen, maar het houdt slechts weinigen bezig. Aantallen en arealen durven zowel Hoving als Barwegen niet te schatten. "De gebieden moeten veelal nog aangewezen worden door de waterschappen. Maar hier in Salland denk ik dat iedere boer er in meer of mindere mate mee te maken gaat krijgen", zegt Barwegen. Barwegen geeft er de voorkeur aan het water op een 'natuurlijke manier' op te slaan. Dat betekent dat er niet wordt gegraven maar dat het water via de natuurlijke weg geborgen wordt in de grond en op lager gelegen plaatsen tijdelijk op het maaiveld in de bovenloop van de watergangen. "Nu zijn de laaggelegen gebieden bij extreme watertoevoer de klos. In Overijssel is dat de directe omgeving van Zwolle", aldus Barwegen. De duur en mate van de inundatie zijn afhankelijk van de plaats van waterberging: op het maaiveld of in een speciaal aangelegde berging. Die laatste heeft het nadeel dat er grond aan de landbouw moet worden onttrokken. Bergingen op het maaiveld daarentegen, kunnen nog geschikt zijn voor een extensieve vorm van graslandgebruik. De mate van geschiktheid zal echter afhangen van de omvang en de duur van inundatie.

Schade

Voor de uitwerking van het reconstructieplan Salland-Twente onderzoekt het waterschap de mogelijkheden van waterberging op het maaiveld van het stroomgebied van de Vloedgraven. Hierbij zijn zo'n 310 boeren/grondeigenaren betrokken. Enkele boeren zijn wel geïnteresseerd in een stuk 'waterland', maar anderen beslist niet. Barwegen: "Het is geen gemakkelijke opgave om draagkracht te realiseren onder de boeren." Barwegen sluit dan ook niet uit dat er straks, als het gebied daadwerkelijk de bestemming 'waterberging' krijgt, een wettelijke herverkaveling nodig is om de plannen te kunnen doorzetten. Dat veel boeren zich terughoudend opstellen, heeft vooral te maken met onzekerheid over de schadeomvang, de financiële en juridische afwikkeling. Boeren zijn in soortgelijke projecten elders in Nederland, schadeloos gesteld. Zij kregen de schade die zij leden door afwaardering van de grond en verminderde productie vergoed. Dat geld hebben zij kunnen investeren in bijvoorbeeld verbetering van de huiskavel of in de stal. "Maar het is onzeker of een dergelijke schadeloosstelling fiscaal wel aantrekkelijk is. Ook is het onvoldoende duidelijk of er geen sprake is van ongeoorloofde staatssteun als er vergoeding wordt gegeven voor het bergen van water. De EU zal hierover nog een uitspraak moeten doen", zegt Barwegen.

Inpassen in bedrijfsvoering

"In de bedrijfsvoering hoeft een 'nat perceel' niet onoverkomelijk te zijn", zegt Hoving. "Veel hangt af van de grootte van het vernatte areaal en de invloed van het water. Zeker als het al marginale gronden betreft, biedt het veehouders de mogelijkheid om relatief goedkoop hun bedrijfsoppervlakte te vergroten ten voordele van de mestboekhouding." Door waterberging gaan de percelen botanisch achteruit en een tijdige bemesting en oogst van een volwaardige eerste snede is geen garantie. De ASG-onderzoeker vindt echter dat veehouders zich niet uitsluitend moeten focussen op deze nadelen, maar ook moeten kijken hoe zij deze percelen nog wel goed kunnen benutten en welke voordelen onderhandelingen met het waterschap kunnen opleveren. Zo is op proefbedrijf Aver Heino 1 van de 80 hectares ingericht als waterberging. "Tot nu toe heeft dat nauwelijks negatieve effecten. Met het geld dat vrijkwam uit de afwaardering van de grond is



de huiskavel verbeterd. Het productieverlies kon zodoende worden gecompenseerd."

Dichterbij

Barwegen schat dat de plannen voor waterberging op het maaiveld over enkele jaren rond zijn en dat in 2009 met de uitvoering kan worden begonnen. "De plannen moeten nog de nodige procedures door, maar ik ben optimistisch." Volgens de DLG'er ligt er voor adviseurs nu al een taak om voor hun klanten uit te rekenen hoe zij één of meer natte percelen kunnen inpassen in hun bedrijfsvoering. Gegevens over de consequenties en voorbeeldberekeningen komen in snel tempo beschikbaar. De voorbeeldberekeningen worden opgeleverd door ASG en Alterra, op basis van verschillende pilots. Deze kunnen adviseurs gebruiken bij hun eigen berekeningen. "Maar de grote vraag hoe de boeren financieel gecompenseerd gaan worden, daarop is voorlopig nog geen antwoord", concludeert Barwegen.

Internet

Meer informatie over het proefproject 'Boeren met water' vindt u op: www.blauweengroenediensten.nl.

BEDRIJF KERKMEIJER

Twee- tot driemaal in het jaar wordt water ingelaten vanuit de Vloedgraven.

Foto: DLG